

บทสังเคราะห์งานวิจัย

ชุดความรู้ เรื่อง

การพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชนด้วย

กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อำเภอหนองบัวแดง

จังหวัดชัยภูมิ

DEVELOPMENT OF CREATIVE ACTIVITIES AND
BUDDHIST PSYCHOLOGY CENTER FOR
YOUTH IN NONGBUADAENG DISTRICT
CHAYAPHUM PROVINCE

ผศ.ดร.ปรธกร ปรุภกัน หัวหน้าโครงการวิจัย

ดร.มนัสพล ยังทะเล ผู้ร่วมวิจัย

พระครูภัทรจิตตาภรณ์ ผู้ร่วมวิจัย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความ
อนุเคราะห์จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัย
ขอขอบพระคุณกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย
และนวัตกรรม โดยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้อนุมัติ
ทุนอุดหนุนการวิจัย และคณะกรรมการ
ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ข้อเสนอแนะ และ
แนวทางแก้ไขให้งานวิจัยฉบับนี้ซึ่งเป็นประโยชน์
อย่างยิ่ง ทำให้งานวิจัยนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณพระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.
ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ได้ให้
คำแนะนำในการวิจัยด้วยดีเสมอมา พร้อมทั้ง
เจ้าหน้าที่ที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกรูป/คน ที่ช่วย
ประสานงานจนได้รับความสำเร็จและผู้ทรงคุณวุฒิ
ตรวจงานวิจัย

ขอขอบคุณกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ
เทศบาลตำบล อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ
และกลุ่มเยาวชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตลอดจน
ผู้เชี่ยวชาญที่ได้ให้คำแนะนำเป็นอย่างดี

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษา
ความพร้อมและศักยภาพในการจัดตั้งศูนย์พุทธ
จิตวิทยาอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ 2) เพื่อ
ออกแบบศูนย์พุทธจิตวิทยาและพัฒนากิจกรรมเชิง
สร้างสรรค์สำหรับเยาวชนอำเภอหนองบัวแดง
จังหวัดชัยภูมิ 3) เพื่อขับเคลื่อนศูนย์พุทธจิตวิทยา
ด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน อำเภอ
หนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ การวิจัยเชิงคุณภาพ
โดยศึกษาเอกสาร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม
ข้อมูลเป็นแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก สันทนากลุ่ม
เฉพาะ จำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนใน
บริเวณพื้นที่วิจัยยังไม่มีความพร้อมจัดตั้งศูนย์พุทธ

จิตวิทยาเพราะขาดแคลนสถานที่ อุปกรณ์และบุคลากร ซึ่งได้มีจัดตั้งขึ้นที่วัดเท่านั้น โดยการกำกับดูแลของเจ้าอาวาสแต่ยังบริการไม่ทั่วถึงแก่เยาวชน ในการออกแบบศูนย์พุทธจิตวิทยาได้ความร่วมมือจากนักวิชาการ ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส เพื่อให้เกิดเป็นศูนย์พุทธจิตวิทยาอย่างเป็นรูปธรรม และเกิดการขับเคลื่อนศูนย์ด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ขับเคลื่อนด้วยกระบวนการเรียนรู้ ให้เยาวชนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตจะทำให้เข้าใจสิ่งที่เรียนได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้เยาวชนมีความจำเป็นต้องเรียนรู้และเสริมสร้างทักษะต่างๆ ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และเสริมสร้างทักษะต่างๆ ได้แก่ ทักษะการอ่าน การเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและการประกอบอาชีพ รวมทั้งทักษะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติจริงและอาศัยหลักพุทธจิตวิทยาเป็นแนวทางดำเนินชีวิต

คำสำคัญ : ศูนย์พุทธจิตวิทยา, เยาวชน,เชิงสร้างสรรค์

Abstract

This research aims to 1) study the readiness and potential for establishing Buddhist Psychology center Nongbuaeng District, Chaiyaphum Province, 2) design a Buddhist Psychology center and develop creative activities for youth Nongbuaeng District, Chaiyaphum Province, 3) drive the Buddhist Psychology center with creative activities for youth in Nongbuaeng District,

Chaiyaphum Province. Qualitative research was conducted by studying documents. the tools used for data collection were in-depth interviews and focusgroup discussions with 30 people. The results of the research found that the community in the research area was not ready to establish a Buddhist Psychology center because it lacked space, equipment, and personnel. It was only established at the temple under the supervision of the abbot, but the services were not yet available to the youth. In designing the Buddhist Psychology Center, cooperation was obtained from academics, community leaders, and abbots to create a concrete Buddhist Psychology Center and drive the center with creative activities. Creative learning is driven by the learning process. Let the youth practice learning activities that are connected to their way of life to deeply understand what they are learning. In addition, the youth need to learn and develop various skills, including learning and innovation skills, life and career skills, and information and communication technology skills. Learning must encourage

learners to apply their knowledge to actual practice and use the principles of Buddhist psychology as a guideline for their lives.

Keywords: Buddhist Psychology center youth, Creative

บทนำ

พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นอีกศาสนาหนึ่งที่มีความสำคัญกับการศึกษาเรื่องจิตเพราะพระพุทธศาสนาเห็นว่า จิตมีอนุภาพและเป็นแกนกลางในการพัฒนา หรือการกระทำทุกอย่างของมนุษย์ มนุษย์หรือสัตว์จะตกต่ำหรือพัฒนาดีชั่วต่างกัน ก็เพราะจิตไม่ใช่เรื่องอื่น ดังนั้นพระพุทธศาสนา จึงสอนให้มนุษย์เข้าใจในเรื่องจิต และหาวิธีการเพื่อที่จะพัฒนาจิตนั้นให้ก้าวไปสู่ความเป็นจิตที่ปลอดจากกิเลส ความสำคัญของจิตในทางพระพุทธศาสนาไว้ว่า “ใจสำคัญที่สุด ความสุขความทุกข์ของทุกคนเกิดขึ้นจากใจ ใจดีทำให้เกิดสุข ใจไม่ดีทำให้เกิดทุกข์” (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2533:15) แนวคิดเรื่องพุทธจิตวิทยานั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตและกระบวนการทำงานของจิตที่พระพุทธศาสนาถือว่าจิตนั้นมีพลังในการควบคุมกาย แต่ถึงอย่างนั้นจิตก็ไม่ได้เป็นเอกเทศจากกาย เพราะจิตกับกายจะต้องทำงานแบบอิงอาศัยซึ่งกัน

และกัน ดังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “โลกถูกจิตนำไป ถูกจิตผลักดันไป จิตเป็นธรรมอย่างหนึ่งที่โลกทั้งหมดตกอยู่ในอำนาจ” (ส.ส. (ไทย) 15/62/73) “ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะถูกชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย เหมือนล่อที่หมุนไปตามรอยโคที่ลากเกวียน” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/1/23)

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญคือการพัฒนาเยาวชนให้กลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและเป็นผู้นำที่จะพาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อประเทศกำลังเผชิญกับอัตราการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรในการเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ โดยภายในปี 2588 อัตราการพึ่งพิงของประชากรของประเทศไทย (สัดส่วนจำนวนประชากรซึ่งมีอายุ 0-14 ปี และมากกว่า 65 ปี ต่อจำนวนประชากรวัยทำงาน ในช่วงอายุ 15-24 ปี) จะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 20 ในปี 2560 เป็นกว่าร้อยละ 50 นั้นหมายความว่า จากปัจจุบันที่มีประชากรประมาณ 5 คนทำงานเลี้ยงผู้สูงอายุ 1 คน ภายในปี 2583 ประเทศไทยจะเหลือประชากรไม่ถึง 2 คน ทำงานเพื่อเลี้ยงผู้สูงอายุ 1 คน ดังนั้นประเทศไทยจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่ออนาคตของชาติและสามารถมีส่วนร่วมเพื่อบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี วิสัยทัศน์อาเซียน 2568 และเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ

การพัฒนาการในวัยรุ่นเป็นระยะที่อยู่ในช่วงคาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็กต่อเนื่องกับวัย ผู้ใหญ่ตอนต้นจะมีความอ่อนไหว ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาทำให้เกิดง่ายต่อการเกิดปัญหา

(ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2559:336) ดังนั้นการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนเพื่อให้บริการขั้นพื้นฐานและโอกาสในการพัฒนาตนเองสำหรับเยาวชน โดยบริการที่ครอบคลุมดังกล่าวควรมุ่งส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพและการสร้างทักษะที่จำเป็นเพื่อการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 ให้แก่เยาวชน รวมทั้งเสริมสร้างโอกาสและความเท่าเทียมในการจ้างงานเพื่อเป็นการต่อยอดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ กลุ่มวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวยากจน กลุ่มผู้มีความพิการ และกลุ่มวัยรุ่นที่ขาดโอกาสอื่น ๆ (ดร.ริชาร์ด เนลสัน โจนส์, 2552:81) แม้ในช่วงสองสามทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยจะมีความก้าวหน้าเป็นอย่างมากในงานด้านสิทธิเด็ก แต่ยังมีวัยรุ่นจำนวนมากที่ยังเข้าไม่ถึงบริการและการสนับสนุนขั้นพื้นฐาน รายงานล่าสุดขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ระบุว่าประเทศไทยมีประชากรอายุ 15-24 ปีจำนวนประมาณ 1.3 ล้านคน ไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษาหรือระบบการจ้างงาน นอกจากนี้ ยังมีวัยรุ่นหญิงคลอดลูกเฉลี่ยถึงวันละ 300 คน โดยส่วนใหญ่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคันและประสบอุปสรรคในการเข้าถึงโอกาสในการได้งานทำที่ดีในอนาคต กลุ่มเยาวชนขาดโอกาสดังกล่าวคือกลุ่มเสี่ยงที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ขาดการศึกษา ขาดทักษะ และเข้าไม่ถึงการสนับสนุนที่จำเป็น และเป็นกลุ่มแรกๆ ที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของความต้องการในตลาดแรงงาน ซึ่งมีการนำเครื่องจักรเข้ามาทดแทนมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากพวกเขาขาดทักษะที่จำเป็นต่อการปรับตัวให้เป็นส่วนหนึ่งของแรงขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของประเทศ

เยาวชนควรจะให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพของเยาวชนด้วยเช่นกัน โดยต้องจัดสรรทรัพยากรด้านสาธารณสุข สุขเชิงป้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มโรคไม่ติดต่อต่างๆ ปัญหาสุขภาพจิต ความปลอดภัยบนถนน การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของปัญหาสุขภาพการเจ็บป่วย และการเสียชีวิตในช่วงวัยรุ่นในปัจจุบัน ซึ่งไม่สามารถปล่อยให้เยาวชนคนใดตกหล่นจากการพัฒนาได้ ดังนั้นการลงทุนในการพัฒนาบริการที่มีคุณภาพสำหรับวัยรุ่นและเยาวชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนที่จะช่วยขับเคลื่อนประเทศให้บรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต

การพัฒนาเยาวชนสามารถใช้รูปแบบทั้งที่เป็นทางการคือการเข้าค่ายอบรมธรรมะผสมผสานกับหลักจิตวิทยาการศึกษา ควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบไม่เป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุยแนะนำ สอดแทรกสิ่งดีงาม หรือจะใช้รูปแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการอย่างไรก็ตามอย่างหนึ่งก็ได้แต่จะต้องพัฒนาอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องจนเกิดเป็นอุปนิสัยติดตัวเยาวชนอย่างยั่งยืน การพัฒนาเยาวชน ให้เป็นคนดีโดยการบูรณาการสามารถกระทำได้โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

มาบูรณา การหลอมรวมกับทฤษฎีการสอนเยาวชนอย่างเหมาะสมลงตัวเป็นเนื้อเดียวกัน โดยมุ่งให้เยาวชนมี ศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น กล่าวคือเป็นผู้มีสัมมาทิฐิคือมีความเห็นที่ถูกต้อง รู้จักคิดวิเคราะห์รู้จักการแก้ไขปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมีคุณธรรม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมพร้อมทั้งสามารถพัฒนาประเทศให้อยู่ในสังคมโลกได้อย่างเป็นสุข

ดังนั้น การพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชนที่ผ่านมามีเพียงสำนักวิปัสสนาของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ และที่เป็นศูนย์พุทธจิตวิทยาที่เป็นวัดในอำเภอหนองบัวแดง แต่ไม่ได้รับการพัฒนาหรือเป็นที่สนใจของเด็กและเยาวชน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์มากนัก ส่งผลต่อการพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยาได้ ส่วนหนึ่งอาจเป็นขาดบุคลากรและงบประมาณ ตลอดจนผู้ดูแลศูนย์ที่เป็นระบบไอทีที่สื่อเทคโนโลยียังขาดแคลน ด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ยังขาดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ การเรียนรู้ที่เสริมสร้างศักยภาพ ของเยาวชนผ่านการลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยมีผู้สอน เป็นโค้ชและมอบความรักความเอาใจ

ใส่ให้เยาวชนใช้ศักยภาพสูงสุดในการเรียนรู้พุทธจิตวิทยาได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงความพร้อมและศักยภาพในการจัดตั้งศูนย์พุทธจิตวิทยาอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ การออกแบบศูนย์พุทธจิตวิทยาและพัฒนา กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนศูนย์พุทธจิตวิทยาด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพร้อมและศักยภาพในการจัดตั้งศูนย์พุทธจิตวิทยาอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อออกแบบศูนย์พุทธจิตวิทยาและพัฒนา กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อขับเคลื่อนศูนย์พุทธจิตวิทยาด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนา หมายถึง การพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยาในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ให้เป็นที่ปรึกษาและให้ความช่วยเหลือเยาวชนในพื้นที่

ศูนย์พุทธจิตวิทยา หมายถึง ศูนย์สุขภาวะทางจิต เป็นศูนย์ให้บริการทางจิตวิทยาของเยาวชน ที่มีจุดมุ่งหมายในการบูรณาการองค์ความรู้ทางจิตวิทยากับการให้บริการเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตให้กับเยาวชน ทั้งด้านการเรียนการสอน

กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง กิจกรรมการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ถูกต้องเหมาะสม ด้วยกิจกรรมสร้างเสริมความสัมพันธ์อัน

ดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้ง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่แสดงออกถึงความรัก ความสามัคคีและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

เยาวชน หมายถึง เยาวชนที่สูญเสียผู้อุปการะหรือญาติในพื้นที่อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชนด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และกลุ่มเยาวชน จำนวน 30 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ เป็นกลุ่มผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และกลุ่มเยาวชน รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview form)

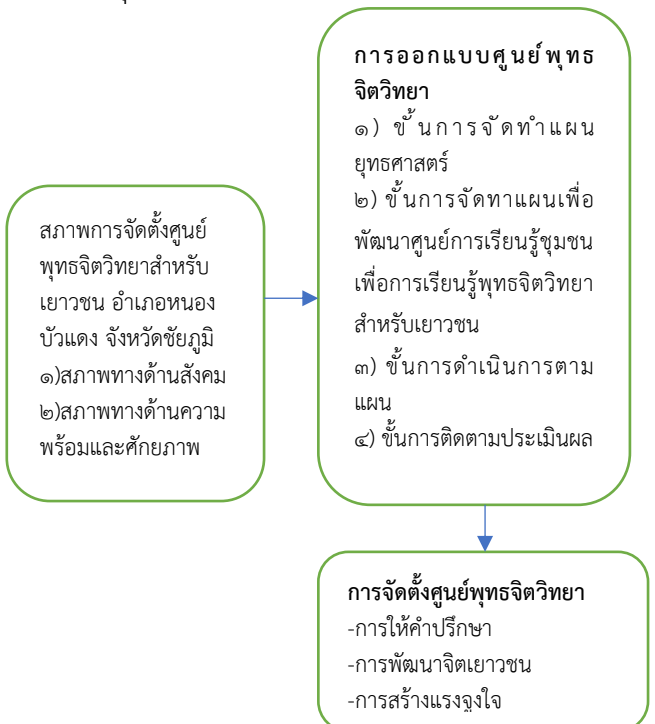
2.2 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion form)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Content Analysis) ที่นำมาสรุปสังเคราะห์และวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดทฤษฎี เพื่อนำมาสู่การแสวงหาแนวทางการพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชนด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) พื้นที่วิจัย คือ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด คือ แบบสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชน

การพัฒนาเยาวชนตามพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายคือ การพัฒนาเพื่อให้มนุษย์ได้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์การที่เยาวชนจะพัฒนาได้เยาวชนต้องรู้ 3 ศาสตร์คือ 1) พุทธศาสตร์หรือพุทธศาสตร์ เป็นศาสตร์สำหรับรู้หรือศาสตร์ว่าด้วยความรู้ 2) ธรรมศาสตร์ หรือจริยศาสตร์เป็นศาสตร์สำหรับการประพฤติปฏิบัติ 3) สังคมศาสตร์หรือสัมพันธ์ศาสตร์เป็น ศาสตร์สำหรับทำความผูกพัน หรือยึดเหนี่ยวซึ่งกันและกัน (พุทธทาสภิกขุ, 2537) ดังนั้นในการนำพุทธธรรมมาพัฒนาเยาวชนควรพิจารณาการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาได้ 3 ด้าน คือ (1) ศาสตร์ ว่าด้วยความรู้คือคำสั่งสอนอันจะต้องเล่าเรียน เป็นการศึกษเพื่อให้ทราบว่าจะอะไรเป็นอะไรอย่าง ถูกต้องชัดเจนทั้งในด้านความเก่งทางวิชาการและในด้านของคุณธรรมความดี (2) การนำเอาสิ่งที่จดจำไว้ได้และเข้าใจอย่างถูกต้องนั้นมาประยุกต์ใช้กับกายวาจาใจของตนให้มีการพัฒนาไม่ว่าจะเป็น วิชาในทางโลกหรือจะเป็นวิชาในทางธรรม และ (3) ผลอันจะพึงเข้าถึงหลังจากการพัฒนาทั้งทางโลก และทางธรรม ไม่ว่าจะป็นในระดับโลกียะหรือ โลกุตตระ

การพัฒนาเยาวชนสามารถใช้รูปแบบทั้งที่เป็นทางการคือการเข้าค่ายอบรมธรรมะผสวน

กับ หลักจิตวิทยาการศึกษา ควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบไม่เป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุยแนะนำ สอดแทรกสิ่งดีงาม หรือจะใช้รูปแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการอย่างไรก็ตามอย่างหนึ่งก็ได้แต่จะต้องพัฒนาอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องจนเกิดเป็นอุปนิสัยติดตัวเยาวชนอย่างยั่งยืน การพัฒนาเยาวชน ให้เป็นคนดีโดยการบูรณาการสามารถกระทำได้โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณา การหลอมรวมกับทฤษฎีการสอนเยาวชนอย่างเหมาะสมลงตัวเป็นเนื้อเดียวกัน โดยมุ่งให้เยาวชนมี ศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น กล่าวคือเป็นผู้มีสัมมาทิฐิคือมีความเห็นที่ ถูกต้อง 10 ประการ รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักการแก้ไขปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีคุณธรรม และสามารถดำรงชีวิต อยู่ในสังคมพร้อมทั้งสามารถพัฒนาประเทศให้อยู่ในสังคมโลกได้อย่างเป็นสุข ลักษณะเด่น ๆ โดยทั่วไปของการพัฒนาทางสังคมของเยาวชน คือ เยาวชนจะแยกตัวจากครอบครัวเข้าอยู่ในสังคมกลุ่มเพื่อน จะพยายามเลียนแบบตั้งแต่การแต่งกาย ทรงผม การพูดจา ที่มีลักษณะเฉพาะกลุ่มเยาวชนชายหญิงจะเล่นด้วยกันน้อยลง เริ่มสนใจเพื่อนต่างเพศอยากเป็นตัวของตัวเอง ชอบความเป็นอิสระและอยู่ในกลุ่มเพื่อน มีความกล้าที่แสดงออก รู้จักใช้ ความคิด และให้ความร่วมมือกับผู้อื่น

การพัฒนาเยาวชนให้ เป็นคนดี นอกจากอยู่ที่หลักสูตรที่มีการบูรณาการอย่างเหมาะสมแล้ว สิ่งที่สำคัญที่ขาดไม่ได้อีกอย่างก็คือ ผู้สอน ซึ่งผู้สอนต้องมีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร สามารถให้ความรู้ กับเยาวชนอย่างถูกต้องเหมาะสมครบถ้วน สามารถโน้มน้าวและส่งเสริมให้

เยาวชนสามารถนำสิ่งที่ถูกต้องที่ได้จากการเรียนรู้ มาคิดพิจารณาอย่างแยกแยะด้วยตนเอง มีความเอื้อเพื่อแก้กฏ ความไม่เบียดเบียน และความสามารถควบคุม จิตใจให้สงบก็จะสามารถพัฒนาได้โดยง่าย หรือ อาจติดตามมาอย่างอัตโนมัติยังผลให้ปัญหาต่างๆ ที่เยาวชนเป็นผู้ก่อลดน้อยถอยลงไป ซึ่งจะเป็นผล ให้เยาวชนสามารถดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข และ ประเทศชาติได้เจริญรุดหน้าเพราะการพัฒนา เยาวชนตามแนวทางพระพุทธศาสนา

แนวคิดการให้คำปรึกษา

การศึกษาแนวพุทธจิตวิทยาหมายถึง กระบวนการที่ผู้ให้การศึกษาผู้มีการเจริญปัญญา และมีภาวะแห่งความเป็นกัลยาณมิตร นำ หลักธรรมและองค์ธรรมอริยสัจ ๔ มาช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา ของบุคคลที่มีทุกข์ภายในใจให้ สามารถให้คลี่คลายทุกข์ได้ การให้คำปรึกษาตาม แนวพุทธจิตวิทยา การให้คำปรึกษาในทัศนะ พระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถ กถา ฎีกา อนุฎีกา หรือคัมภีร์อื่นๆ (รวมถึงแนวทาง ของพระสาวกอื่นๆ ด้วย) การให้คำปรึกษาตามแนว พุทธจิตวิทยา (การให้คำปรึกษาเชิงพุทธ) มิได้มุ่ง หมายถึงการให้คำปรึกษาแก่ผู้ประสบทุกข์เท่านั้น โดยภาพรวมทั่วไปแล้วพระพุทธรองค์ได้ให้ คำปรึกษาด้านอื่นๆ ด้วย เช่นทางด้านการบริหาร การเผยแผ่พุทธศาสนา การเทศน์การดำเนินชีวิต การอบรมการแก้ไขความเห็นผิดมีมิจฉาปฏิญาณ เป็น ต้น ตามคำอธิบายดังกล่าวมานี้ มีคำศัพท์ที่ใช้ หลากหลายแต่มีความหมายอย่างเดียวกันและ ใกล้เคียงกัน เช่น การให้คำปรึกษาตามแนวพุทธ จิตวิทยา, การให้คำปรึกษาเชิงพุทธ, การให้ คำปรึกษาในพระพุทธศาสนา, พุทธจิตวิทยาการให้ คำปรึกษา, พุทธจิตวิทยาการศึกษา ส่วนคำว่า

พุทธวิธีการให้คำปรึกษา คือวิธีการให้คำปรึกษาใน พระพุทธศาสนา โดยนำเทคนิคของพระพุทธเจ้า หรือพระสาวกที่เคยนำมาใช้แล้ว นำมาประยุกต์ใช้ ให้เหมาะสมแก่กรณีศึกษาและความเหมาะสมกับ บุคคลที่กำลังพบกับสถานการณ์นั้นๆผู้มีปัญหาทาง จิต (อุปนิสัยบุคคล) ถ้ากล่าวตามปรมาตธรรมสูงสุดในพระพุทธศาสนาเถรวาทแล้วก็คือ คนที่ยังไม่ได้ บรรลุพระอรหันต์ เพราะพระอรหันต์ซึ่งมีสมาธิเป็นผู้ หมัดปัญหาทางจิต จิตใจไม่มีกิเลสประกอบแล้ว ส่วนบุคคลนอกจากนั้นคือผู้มีปัญหาทางจิต เพราะ จิตยังมีกิเลส อนุสัยประกอบอยู่ส่วนปัญหาของแต่ละคนนั้น จะมีมากมีน้อยก็แตกต่างกันไปตาม สภาวะที่ละกิเลสแล้ว เช่น ปุถุชนกับ พระอริยบุคคล คือพระโสดาบัน ก็จะมีปัญหาทางจิตแตกต่างกัน เพราะปุถุชนคือผู้มีหนาด้วยกิเลส แต่พระโสดาบัน ท่านละปัญหาทางจิต คือสัkkายาทิฎฐิ วิจิกิจฉา และสัสสปตปรมาสได้แล้วโดยเด็ดขาดเป็นสมุจเฉท ปทาน ดังนั้นจิตบำบัดแนวพุทธ หรือการให้ คำปรึกษาแนวพุทธ จึงนับว่าเป็นศาสตร์หนึ่งที่มี ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา (ประพัฒน์ ศรีกุล กิจ, 2559)

เนื่องจากคำว่าให้การปรึกษานั้นมีความคล้ายคลึงและเกี่ยวข้องกับคำว่า “การแนะ แนว” และ “จิตบำบัด” อยู่มาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอ นำเสนอประเด็นความหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจ เกี่ยวกับความหมายของการให้การปรึกษายิ่งขึ้น ดังนี้

การแนะแนว (guidance) เป็นบริการที่จัด ขึ้นตามหลักการแนะแนว มักใช้กับกิจกรรมแนะ แนวทั้งหมด ประกอบด้วย 5 บริการหลักคือบริการ สำรวจผู้เรียนเป็นรายบุคคล บริการสนเทศบริการ ให้การศึกษา บริการจัดวางตัวบุคคล และบริการ วิจัยติดตามผล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือ

บุคคลให้เจริญงอกงามตามศักยภาพ (ลักษณะ สรวิวัฒน์, 2543)

การให้การปรึกษา (Counseling) เป็น บริการหนึ่งของการแนะแนว ที่มุ่งจัดให้ผู้รับบริการ ได้พัฒนาและแก้ไขปัญหาของตนเอง ดังนั้น ผู้รับ การปรึกษาจึงมักมีปัญหาที่ซับซ้อนที่ตัดสินใจไม่ได้ การให้การปรึกษาจึงเป็นกระบวนการในการช่วยให้ ผู้รับบริการปรึกษาได้เข้าใจตนเอง เข้าใจปัญหา ตลอดจนเลือกวิธีการเผชิญกับปัญหานั้นได้อย่าง เหมาะสมตามศักยภาพของตนเอง ดังนั้น การให้ การปรึกษาจึงเป็นการจัดบริการสำหรับผู้รับการ ปรึกษาที่ประสบปัญหาทั่วไป ไม่ใช่ผู้ที่มีปัญหาหรือ ลักษณะอาการทางจิต ซึ่งต้องใช้จิตบำบัดในการ ดูแลช่วยเหลือ

จิตบำบัด (Psychotherapy) เป็นการ บำบัดผู้ที่มีปัญหาหลักซึ่งหรือผิดปกติด้านบุคลิกภาพ หรือ ด้านอารมณ์ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลายาวนานและ ใช้ยาทางจิตเวชร่วมในการดูแลรักษา เช่นผู้ป่วยโรค จิต โรคประสาทการทำจิตบำบัดนั้นส่วนใหญ่นิยม ดำเนินการในสถานพยาบาล โดยมีผู้ชำนาญการที่มี ความรู้ด้านจิตบำบัดหรือจิตวิทยาคลินิกเป็นผู้ ปฏิบัติ การให้จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาแนว พุทธ มีแนวทางหลัก คือการพัฒนาตนเองของนัก บำบัดและผู้ให้คำปรึกษา เนื่องจากชีวิตผู้ให้การ บำบัดและผู้ให้คำปรึกษา เป็นชีวิตการทำงานที่มีความเครียดสูง ต้องรองรับภาระทางจิตใจจาก ผู้ป่วยที่มาเล่าเรื่องที่เป็นความทุกข์ และความไม่ สบายใจให้ฟัง โดยตัวผู้ให้การบำบัดยังคงต้องรักษา ความเป็นกลาง และสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ป่วยหรือผู้ ที่มาขอคำปรึกษาไว้ โดยไม่มีการแสดงออกทาง อารมณ์ ในสภาพแบบนี้หากไม่สามารถรักษาสมดุล ให้ดีหรือไม่มีความเข้มแข็งทางจิตใจที่ดีพอจะส่งผล ให้การทำหน้าที่เกิดความเครียดมากจนเกิดภาวะ

หมดไฟในการทำงานได้สูง และบางครั้ง ความเครียดที่สะสมไว้อาจจะกระทบต่อคนไข้คน อื่น ๆ เพื่อนร่วมงานรวมทั้งครอบครัวด้วย

กระบวนการให้การปรึกษาทางพุทธ จิตวิทยานั้น ประกอบด้วยหลักการและวิธีการ ใน ส่วนของหลักการมีองค์ประกอบ ๕ ประการ

(1) ผู้ให้ การศึ กษามี ความรู้ ความสามารถ เป็นคนดีมีศีลธรรมเป็นต้นแบบให้ ผู้อื่นได้เข้าใจหลักการและหลักธรรมที่จะนำมาให้ การปรึกษา

(2) ผู้มารับการศึกษาต้องเป็นผู้อย่างต่ำ เป็นเนยยะ คือพอแนะนำได้ ไม่ใช่ชั้น ปทพรมะ คือ โง่เขลาหรือจิตต่ำทราวมเกินเยียวยยา แม้แต่ พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงสามารถฝึกได้ นอกจากนี้ยัง ต้องพิจารณาภูมิรัฐภูมิธรรม พิจารณาถึงชาติ 6 และ จริต 6 ของบุคคลนั้นด้วย หากจะคิดเพียงว่าเป็น เพียงเมตตาอนุเคราะห์ โดยไม่หวังผลสัมฤทธิ์ว่าจะ ปรับให้ตัวเขาดีขึ้นได้ก็ไม่ใช่เป็นไร แต่ความมีเมตตา จะมีแก่บุคคลทุกจำพวกไม่ได้ เพราะผู้ให้การ ปรึกษายังมีผู้มาคอยรับบริการปรึกษาอีกมาก มีจิตอยู่ในขั้นฟื้นฟูบำบัดได้

(3) วิธีฝึกอบรมที่จะนำมาประยุกต์เข้า กับการให้การปรึกษา ต้องมีระดับความยากง่ายดู อรรถยาศัยหรือจริตของแต่ละคน นี้ถึงกาลเทศะที่ จะใช้กับแต่ละบุคคลด้วย

(4) วิธีการให้การปรึกษา ซึ่ง พระพุทธศาสนาใช้คำว่า “แสดงธรรม” แต่ละ บุคคลมีวิธีการแตกต่างกันไป แม้แต่บุคคลคน เดียวกัน เมื่อต่างกรรมต่างวาระ วิธีการก็อาจ เปลี่ยนแปลงไป และ

(5) ผลสัมฤทธิ์ซึ่งมีหลายระดับ อย่างใน กรณิ พระพุ ทธศาสนา ผู้เข้ามาฟังธรรม มาปรึกษา มาทูลถามปัญหากับพระพุทธเจ้า อย่าง

สูงสุดได้บรรลุอุริยธรรม ตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไป จนถึงพระอรหันต์ บางคนอุบาสกอุบาสิกา เปลี่ยน มาเป็นพุทธมามกะ นับถือพระพุทธศาสนาหรือ อย่างน้อยที่สุดก็ทำให้บุคคลนั้นเห็นชัด ชวนให้ ออกรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจอาญแก่ล้ากล้า ปลอดภัยใจให้สดชื่นด้วยธรรมีกถาคือถ้อยคำที่ แสดงนั้น ในส่วนของวิธีการนั้น ใช้หลักการวิธีคิด และปฏิบัติตามแนวอุริยสัง 4 คือวิเคราะห์ถึง ปัญหา สาเหตุของปัญหา จุดมุ่งหมายและ วิธีดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุ จุดมุ่งหมายเป็นที่สุด

ตามกระบวนการให้การปรึกษาหรือการ ปลอดภัยให้กำลังใจแก่ผู้ประสบความสูญเสียของ พระพุทธเจ้า จะเห็นได้ว่า วิธีการของพระองค์ เป็นไปตามขั้นตอนของอุริยสังสี่ คือทรงทราบ ปัญหา(ทุกข์) ทรงทราบสาเหตุของทุกข์ (สมุทัย) ทรงพิจารณาเห็นผลเป็นทางดับทุกข์ (นิโรธ) จึง แสดงวิธีการ(มรรค) เพื่อดับปัญหา (ทุกข์) นั้น ๆ โดยทรงชี้แจงให้เข้าใจถึงสภาวะความเป็นจริงของ วัฏสงสาร คือมนุษย์เกิดมามีเกิดแก่เจ็บตาย เมื่อ เกิดมาแล้วจะตายวันตายพรุ่งไม่รู้ที่ ดังนี้จึงควร ขวนขวายกระทำแต่ความดี พระพุทธเจ้าทรง ปลอดภัยบุคคลด้วยอุบายต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การให้ยอมรับความจริงของสังขาร จำต้องมีการเกิดแก่เจ็บและตายในที่สุด ไม่มี ช้อยกเว้น เพราะไม่มีอะไรยั่งยืนเที่ยงแท้ ไม่มีใคร บังคับหรืออ่อนวอนให้ร่างกายสังขารนี้จงอย่าแก่ อย่าเจ็บ อย่าตาย อย่าสิ้นไป อย่าฉิบหาย

2. ให้พิจารณาเนื่อง ๆ ว่าฐานะ 5 ประการ นี้ ที่ สตรี บุรุษ ศฤหัตถ์ หรือ อบรรพชิต ต้องปรารถนาเนื่อง ๆ คือ

1) เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้น ความแก่ไปได้

2) เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วง พ้นความเจ็บไข้ไปได้

3) เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้น ความตายไปได้

4) เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของ ชอบใจทั้งสิ้น

5) เรามีกรรมเป็นของของตน เป็นผู้รับผล ของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้จะเป็น กรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของ กรรมนั้น

3. ผู้ทำความดี ย่อมไม่หวาดสะดุ้งต่อความ ตาย แม้ผู้ที่รักจะต้องตายก็ไม่โศกเศร้าเสียใจ เพราะได้ทำความดีไว้มาก

การให้การปรึกษาด้วยการนำหลักธรรม ทางพุทธศาสนา มาใช้ในการ บำบัดทุกข์ ประกอบด้วย เป้าหมายของพุทธจิตวิทยาการ ปรึกษา ผู้รับการปรึกษา ผู้ให้การปรึกษา และ ปฏิสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อผู้ให้การปรึกษาสามารถ พัฒนาผู้รับการปรึกษาไปสู่เป้าหมายของการ ปรึกษา ได้ อย่างมีลำดับขั้นตอนอย่างสัมพันธ์กันใน กรณีที่ผู้เสียอุปการะเป็นผู้ป่วยกลุ่มโรคซึมเศร้า (depressive disorder) จำนวนมากไม่ได้รับการ รักษาทางจิตเวชเนื่องจากประชาชนไม่รู้จักโรคนี้ ทั้งที่สามารถรักษาให้หายได้ด้วยยา การรักษา รวดเร็วช่วยป้องกันไม่ให้ผู้ป่วยฆ่าตัวตาย และช่วย ให้หายเป็นปกติ สามารถกลับไปดำเนินชีวิตได้ เหมือนเดิม ดังนั้น แพทย์ทั่วไปควรมีความรู้ เกี่ยวกับกลุ่มโรคซึมเศร้า (depressive disorder) เพื่อสามารถวินิจฉัยและรักษาเบื้องต้น หรือส่งต่อ จิตแพทย์ได้อย่างรวดเร็วก็ควรได้รับการปรึกษา ทางจิตวิทยา

แนวคิดเกี่ยวกับพุทธจิตวิทยา

พุทธจิตวิทยา คือการศึกษาวิเคราะห์จิตที่สัมพันธ์กันกับทุกข์ (ปัญหา) อันเป็นสภาพที่แท้จริงของชีวิต เข้าใจสาเหตุของทุกข์ (ปัญหา) เข้าใจถึงเป้าหมายที่แท้จริงของชีวิตคือนิโรธ (ความดับทุกข์ดับปัญหา) รู้วิธีการปฏิบัติเพื่อเผชิญปัญหา โดยไม่ถูกบีบคั้นจากทุกข์ (ปัญหา) ไม่เกิดความท้อแท้ สิ้นหวัง ให้สู้และเผชิญกับทุกข์ (ปัญหา) อย่างมั่นคงตามหลักพุทธธรรม

พุทธจิตวิทยา คือจิตวิทยาแนวพุทธ เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับจิตและกระบวนการทำงานของจิต พระพุทธศาสนาถือว่าจิตมีพลังควบคุมกาย แต่จิตก็ไม่ได้เป็นเอกเทศจากกาย เพราะจิต กายจะต้องทำงานแบบอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ในแง่ อภิธรรม จิตมนุษย์หรือสัตว์มีความละเอียดอ่อนสามารถจำแนกประเภทได้หลากหลาย

พุทธจิตวิทยา สามารถอธิบายได้ในลักษณะของการศึกษาแบบอัตวิสัย เป็นไปในเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบไม่มีตัวตน มีลักษณะเป็นปรากฏการณ์วิทยา และอยู่กึ่งกลางระหว่างเจตจำนงเสรีและเหตุวิสัย ที่เรียกว่า “เหตุ-ปัจจัย” ซึ่งเป็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างกัน การศึกษาพุทธจิตวิทยา ใช้วิธีการ 3 แบบ คือ

1. ความรู้ระดับประสาทสัมผัส หรือ ทิฎฐิ ซึ่งสามารถทดสอบหาความรู้ได้ด้วยวิธี อุปนัย
2. ความรู้ระดับประสบการณ์จิต หรือ ญาณ ซึ่งเป็นความรู้เชิงเหตุผล ระดับวิชาการ ของศาสตร์ต่าง ๆ ในโลกการศึกษาจึงใช้หลักตรรกศาสตร์ นิรนัย การวิจัยเชิงคุณภาพ อรรถปริวรรตศาสตร์ หรือการตีความ
3. ความรู้ระดับเหนือประสบการณ์ หรือ โภธิญาณ เป็นความรู้ที่จะประจักษ์ชัดด้วย ตนเอง ฉะนั้น การตรวจสอบจึงต้องมาจากผู้ที่เคยผ่าน

ประสบการณ์นี้มาเท่านั้น รูปแบบของแนวคิดพุทธจิตวิทยา มาจากความเชื่อพื้นฐานว่า มนุษย์มีความขัดแย้งในใจ ที่ทำให้ส่งผลออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมที่ไม่เป็นสุข (ความทุกข์) ด้วยความปรารถนาที่ขัดกับ กฎความจริงของธรรมชาติ คือ อนิจจัง ทุกขัง และ อนัตตา (กฎไตรลักษณ์) ถ้าความทุกข์ในใจ นี้ไม่สามารถทำความเข้าใจที่ถูกต้อง ก็ไม่สามารถพบกับความสงบสุขในชีวิต ซึ่งมนุษย์ทุกคน ต่างปรารถนาที่จะได้ความสุขหนทางที่จะพบความสงบได้จึงต้องหันกลับมาตรวจสอบปัญหาใน ใจ เพื่อให้เกิตปัญหาที่จะนำไปสู่ความสุขที่แท้จริง

พุทธจิตวิทยาเป็นการนำศาสตร์ที่ศึกษาถึงจิตและกระบวนการทางจิตใจ คือ จิตวิทยามาอธิบายกระบวนการเกิด ทุกข์และการพ้นทุกข์ การศึกษาวิเคราะห์จิตซึ่งมีความสัมพันธ์กับปัญหา คือทุกข์เพื่อให้ เข้าใจสภาพที่แท้จริงของชีวิตเข้าสู่สาเหตุของปัญหา เข้าใจถึงเป้าหมายที่แท้จริงของชีวิต รู้วิธีการและรู้วิธีปฏิบัติเพื่อเผชิญ ปัญหา ไม่ถูกบีบคั้นโดยปัญหา ไม่ทำให้เกิดความหดหู่ท้อแท้ แต่กระตุ้นให้สู้และเผชิญกับปัญหา คือ ทุกข์อย่างองอาจและ ทรชนงจิตวิทยาแนวพุทธจึงเป็นการศึกษาธรรมชาติของจิตใจมนุษย์จากหลักพุทธธรรมอันเป็นแหล่งรวบรวมความรู้การ วิเคราะห์จิตใจของมนุษย์ไว้อย่างละเอียด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลสามารถจัดการกับชีวิตที่ดำเนินอยู่ในแต่ละวันในโลก ใบนีได้ สารสำคัญของจิตวิทยาแนวพุทธจึงอยู่ที่ การเสนอถึงหลักการตามธรรมชาติของกระบวนการเกิดและดับทุกข์ พร้อมทั้งนำเสนอถึงวิธีการปฏิบัติหรือวิธีดำเนินชีวิตให้บรรลุถึงการดับทุกข์หรือปัญหาในจิตใจที่เกิดขึ้นให้หมดสิ้นไป โดยผู้ศึกษาสามารถนำความรู้ความเข้าใจที่ได้ศึกษาเหล่านี้ไปขัดเกลาจิตใจตนเองให้

สามารถมองเห็นและเข้าใจถึงความจริงตามหลักพุทธธรรมจนกระทั่งสามารถนำความรู้ความเข้าใจดังกล่าวที่เกิดขึ้นในตนไปเป็นกัลยาณมิตรเพื่อให้ความช่วยเหลือทางด้านจิตใจแก่ผู้อื่นต่อไป (ลักขณา สรวิวัฒน์, 2546)

สรุปได้ว่าพุทธจิตวิทยา (Buddhist Psychology) หมายถึง การศึกษาวิเคราะห์จิตที่สัมพันธ์กันกับทุกข์ (ปัญหา) อันเป็นสภาพที่แท้จริงของชีวิต เข้าใจสาเหตุของทุกข์ (ปัญหา) เข้าใจถึงเป้าหมายที่แท้จริงของชีวิตคือนิโรธ(ความดับทุกข์ดับปัญหา) รู้วิธีการปฏิบัติเพื่อเผชิญ ปัญหาโดยไม่ถูกบีบคั้นจากทุกข์(ปัญหา) ไม่เกิดความท้อแท้ สิ้นหวัง ให้สู้และเผชิญกับทุกข์ (ปัญหา) อย่างมั่นคงตามหลักพุทธธรรม กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องมีการรับรู้ ซึ่งการรับรู้เกิดจาก องค์ประกอบคือ อายุขณะภายในกระทบกับอายุขณะภายนอกเกิดเป็นวิญญานหรือเกิดเป็นความรู้ แจ่มอารมณ์ในแต่ละอายตนะ เมื่อองค์ประกอบดังกล่าวประจวบเข้าพร้อมกันจะเกิดเป็นผัสสะหรือการรับรู้ ผัสสะจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา เมื่อเกิดผัสสะแล้วเวทนาจะเกิดขึ้น ตามมา ถ้าจิตไม่มีกิเลสจะเป็นการรับรู้โลกตามธรรมชาติ คือ การรับรู้สิ่งทั้งหลายที่ปรากฏกับจิตตรง ตามความเป็นจริง แต่ถ้าจิตประกอบด้วยตัณหา มานะ ทิฏฐิ สัญญาจะปรุงแต่งให้เป็นบุคคลตัวตน เราเขา สัญญาในขั้นนี้จะเป็นปัจจัยสัญญาเป็นสัญญาที่เนื่องจากสังขารซึ่งปรุงแต่งภาพอารมณ์ให้ออกในแง่มุมต่าง ๆ มากมายทั้งที่เป็นกุศลและอกุศลตามโลกแห่งประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ทำให้ไม่สามารถมองเห็นสิ่งทั้งหลายตรงตามความเป็นจริง ก่อให้เกิดปัญหามากมายในชีวิตเป็นช่องทางการรับรู้แบบเสพเสวยโลก

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

แรงจูงใจเป็นลักษณะอาการที่เกิดก่อนความต้องการ โดยมีสิ่งที่เข้ามากระตุ้นจากทั้งภายในและภายนอก ในการศึกษาเกี่ยวแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เนื่องจากเป็นเรื่องของนามธรรม เป็นอาการที่อยู่ภายในที่อาศัยปัจจัยต่าง ๆ แรงจูงใจ หมายถึง ปัจจัยหรือสิ่งที่เป็นเหตุชักนำ หรือโน้มน้าวให้บุคคลตัดสินใจกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อตอบสนองความต้องการของตน จากความหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่าแรงจูงใจ คือ แรงผลักดัน แรงกระตุ้น ที่เกิดจากความ ต้องการที่จะได้รับการตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นที่องค์การจัดให้ ซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมการทำงาน ความสำเร็จในการทำงาน ความเจริญเติบโตในการทำงาน เมื่อวิเคราะห์ดูแล้วก็จะพบว่า แรงจูงใจเหล่านี้เกิดขึ้นเป็นที่รวมความคิดเพื่อการแสดงออกโดยเราไม่รู้ตัวหรือที่เรียกว่า จิตใต้สำนึกนั่นเอง ซึ่งจิตใต้สำนึกนี้ บุคคลย่อมมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ด้วยกันทุกคน จากความหมายนี้จะเห็นได้ว่าแรงจูงใจจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ (1) เป็นกลไกที่ไปกระตุ้นพลังของร่างกายให้เกิดการกระทำ (2) เป็นแรงบังคับให้กับพลังของร่างกายที่จะกระทำอย่างมีทิศทาง ที่มาของแรงจูงใจ

กระบวนการเกิดแรงจูงใจ เป็นพฤติกรรมภายในที่เกิดขึ้นเป็นกระบวนการเริ่มต้นจากความต้องการ (Need) หรือมีสิ่งเร้าจากภายนอกหรือในมากระตุ้นบุคคลนั้น ทำให้เกิดผลกระทบกับ บุคคลนั้นทำให้เกิดความอยากจนดิ้นรน (Drive) เพื่อให้ได้มาและตอบสนองต่อความต้องการอันนำมาสู่พฤติกรรมที่แสดงออกมา (Behavior) ด้วยเป้าหมายเพื่อลดแรงขับ (Drive Reduction) ที่เกิดขึ้นจากความต้องการนั้น ๆ แรงจูงใจของบุคคล

มีมากมายหลายอย่าง เราถูกใจให้มีการกระทำ หรือพฤติกรรมหลายรูปแบบ เพื่อสนองความต้องการทางกายแต่ยังมีความต้องการมากกว่านั้น เช่น ต้องการความสำเร็จ ต้องการเงิน คำชมเชย อานาจ บุคคลยังต้องการมีอารมณ์ผูกพันและอยู่รวมกลุ่มกับผู้อื่นแรงใจจึงเกิดขึ้นได้จากแรงใจภายในและแรงใจภายนอก ดังนั้นการจูงใจเป็นกระบวนการที่บุคคลถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าโดยจงใจให้กระทำหรือตื่นรนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ บางอย่างซึ่งจะเห็นได้พฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจเป็นพฤติกรรมที่มีใช้เพียงการตอบสนองสิ่งเร้าปกติธรรมดา ยกตัวอย่างลักษณะของการตอบสนองสิ่งเร้าปกติคือ การขานรับเมื่อได้ยินเสียงเรียก แต่การตอบสนองสิ่งเร้าจัดว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจเช่น พนักงานตั้งใจทำงานเพื่อหวังความดีความชอบเป็นกรณีพิเศษ

แนวคิดและทฤษฎีการจัดการศูนย์การเรียนรู้

แนวคิดกระบวนการจัดการ คือ กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศาสตร์และศิลป์ รวมทั้งกลยุทธ์ เทคนิคต่าง ๆ ดำเนินตามขั้นตอน โดยอาศัยความร่วมมือของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึงความสามารถความถนัด ความต้องการ และความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วย องค์การจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การจัดการที่สำคัญ คือ การวางแผนซึ่งต้องวางแผนให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ เป็นไปทางเดียวกับวิสัยทัศน์ มีแผนกลยุทธ์ แผนยุทธวิธี แผนปฏิบัติการ ถัดมาคือการจัดองค์การ โดยแบ่งและมอบหมายงานเป็นกลุ่มย่อยๆ ต่อมาคือการจัดคนเข้าทำงาน แต่ละแผนกต้องมีบุคคลที่มีทักษะ ความรู้ เหมาะสม ถัดมาเป็นการอำนวยความสะดวก ต้อง

ชี้ นำพนักงานในองค์กร ทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ สร้างแรงจูงใจได้ และสุดท้ายการควบคุมโดยมีกิจกรรม 5 อย่าง คือ วัตถุประสงค์เปรียบเทียบผลการดำเนินงาน วัตถุประสงค์ของความสำเร็จเบนจากมาตรฐาน หาสาเหตุของการเบี่ยงเบน ปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายและเกี่ยวข้องกับวางแผน

การเมืององค์กรเกิดขึ้นในโลกนั้นจะมีขนาดใหญ่หรือเล็ก ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็จะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ก็ล้วนแต่ต้องอาศัยการจัดการเข้าไปดำเนินการให้องค์การเหล่านั้น บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การศึกษาเรียนรู้และการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการจึงเป็นเรื่องสำคัญและมีความจำเป็นต่อแวดวงวิชาการและผู้ปฏิบัติงานทั้งหลาย เพราะการจัดการที่มีการศึกษาองค์ความรู้แล้วจะทำให้นำไปปฏิบัติหรือประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์การนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (สุรพล สุยะพรหมและคณะ, 2555)

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการจัดการ คือ การจัดการมีผลต่อความสำเร็จขององค์การ แม้จะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ แต่สามารถวัดและประเมินผลได้ การจัดการทำให้การใช้ทรัพยากรมีความคุ้มค่าและเกิดประสิทธิผลในการผลิต นอกจากนี้ยังช่วยให้คุณภาพชีวิตของพนักงานดีขึ้น และยังเป็นการแสวงหาวิธีการทำงานที่ดีที่สุด นอกจากนี้การจัดการยังช่วยทำให้เกิดการจ้างงาน ทำให้ประชาชนมีรายได้ หากมีกระบวนการจัดการที่ดี จะทำให้องค์การประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ประกอบกับการจัดการเป็นเทคนิคที่ทำให้สมาชิกในองค์การเกิดจิตสำนึก ร่วมกัน ในการปฏิบัติงาน มีความตั้งใจ เป็นตัวกำหนดขอบเขตการทำงานของสมาชิกใน

องค์การ และการจัดการเป็นการแสวงหาวิธีการที่ดีที่สุดในการปฏิบัติงาน ความสำคัญของการจัดการ คือ การจัดการมีผลต่อความสำเร็จขององค์กร แม้จะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ แต่สามารถวัดและประเมินผลได้ การจัดการทำให้การใช้ทรัพยากรมีความคุ้มค่าและเกิดประสิทธิผลในการผลิต นอกจากนี้ยังช่วยให้คุณภาพชีวิตของพนักงานดีขึ้น และยังเป็น การแสวงหาวิธีการทำงานที่ดีที่สุด นอกจากนี้การจัดการยังช่วยทำให้เกิดการจ้างงาน ทำให้ประชาชนมีรายได้ หากมีกระบวนการจัดการที่ดี จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ประกอบกับการจัดการเป็นเทคนิคที่ทำให้สมาชิกในองค์กรเกิดจิตสำนึก ร่วมกัน ในการปฏิบัติงาน มีความตั้งใจ เป็นตัวกำหนดขอบเขตการทำงานของสมาชิกในองค์กร และการจัดการเป็นการแสวงหาวิธีการที่ดีที่สุดในการปฏิบัติงาน

หลักการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้พุทธจิตวิทยา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดรูปแบบการจัดการศึกษาไว้ 3 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีเจตนารมณ์ให้ประชาชนสามารถเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเองได้อย่างแท้จริง ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนมีการศึกษาไปตลอดชีวิต ซึ่งการเรียนรู้จะต้องเกิดได้ตลอดเวลา และไม่จำกัดสถานที่ในการเรียนรู้ ในมาตรา 25 ของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวกำหนดให้รัฐจะต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ให้ทั่วถึงและพอเพียง เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายและกว้างขวาง ซึ่งเยาวชนถือเป็นประชาชนส่วนหนึ่งที่รัฐต้อง

ส่งเสริมให้เข้าถึงแหล่งเรียนรู้เพื่อให้มีข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นกิจกรรมประเภทหนึ่งของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในประเทศไทยศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เห็นเป็นรูปธรรมที่สุด คือศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชน เน้นการเรียนรู้ที่เป็นวิธีการปฏิบัติจริงจากวิถีชีวิตและเรียนรู้จากแหล่งวิทยากรต่าง ๆ ในชุมชน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทั้งยังมีการจัดการศึกษา การพัฒนาอาชีพให้กับประชากรในชุมชน แต่จากการสังเกตที่ผ่านมายังพบว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เน้นให้บริการด้านสุขภาพจิตของเยาวชนยังไม่พบ ที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ โดยมีผลการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ควรมีแหล่งเรียนรู้ในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ (พัชรา สังข์ศรี, 2556)

ความเห็นของผู้นำชุมชนและบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อแนวทางที่จะช่วยให้เยาวชนได้รับความรู้และข้อมูลข่าวสารหรือได้รับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลการศึกษา พบว่า คิดเห็นต่อแนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้พุทธจิตวิทยาชุมชนเพื่อการเรียนรู้สำหรับเยาวชน โดยแสดงความคิดเห็นของแต่ละชุมชนทั้ง 2 ชุมชน

ดังนี้ เทศบาลตำบลหลวงศิริ และเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ชุมชนได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอยู่แล้ว และเห็นว่าแนวทางที่ได้ทำอยู่ในปัจจุบันเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อให้คนทั่วไปได้มีโอกาสในการเรียนรู้และขอรับคำปรึกษาเท่านั้น ซึ่งแนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อให้เยาวชนได้มีโอกาสในการเรียนรู้จิตใจและแนวทางการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีจิตใจที่เข้มแข็ง ควรเป็นหน้าที่ของวัดและชุมชน เนื่องจากมีบทบาทหน้าที่ในด้านการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอยู่แล้ว ซึ่งมีความพร้อมทั้งเจ้าหน้าที่และงบประมาณรองรับ โดยอาศัยเทศบาลตำบลทั้งสองแห่ง เนื่องจากเป็นองค์การที่สามารถจัดสรรงบประมาณเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชนได้ดีที่สุด

ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อพุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชน จะประกอบด้วยความร่วมมือร่วมใจของฝ่ายต่างๆ อย่างน้อยของ 3 ฝ่าย คือ เยาวชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ชุมชน และหน่วยงานสนับสนุน (วัด) ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จในการพิจารณาตั้งชื่อ หรือชื่อเรียกของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้สำหรับเยาวชน จะมีชื่อเรียกอย่างไรก็ได้ ตามข้อตกลงร่วมกันอันเป็นมติของชุมชนนั่นเอง และควรมีสถานที่ตั้งที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้สำหรับเยาวชน ในช่วงเริ่มแรกอาจใช้สถานที่ของวัดหรือเทศบาลในพื้นที่ชุมชน หรือบริเวณพื้นที่ภายในวัดซึ่งสถานที่ตั้งควรมีความสะดวกต่อการเดินทางของเยาวชนและความสะดวกในการปิดบังข้อมูลส่วนตัวที่ไม่สามารถเปิดเผยด้วย โดยเป็นสถานที่ที่มุ่งเน้นให้

เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความคิด ความรู้ ประสบการณ์ องค์ความรู้ข้อมูลข่าวสารในชุมชน เป็นต้นเป็นแหล่งฝึกฝนเพื่อพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนอย่างยั่งยืน มีความเป็นอิสระ ปลอดภัยจากการครอบงำทางการเมือง หน่วยงานรัฐหรือเอกชน แต่สามารถให้การสนับสนุนทรัพยากรบางอย่างได้และสุดท้ายเป็นแหล่งสรรหา และเก็บรวบรวมเป็นคลังปัญญาเยาวชนของชุมชนนั้นๆ ขั้นตอนการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้พุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชนนั้นมีขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตอนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ 2) ขั้นตอนการจัดทาแผนเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้พุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชน 3) ขั้นตอนการดำเนินการตามแผนและ 4) ขั้นตอนติดตามประเมินผล

การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนพุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชนมีสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ความต้องการของชุมชนเอง จากปัจจัยหลายด้านที่เป็นข้อค้นพบอันจะนำไปสู่ความสำเร็จของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้สำหรับเยาวชนนั้น หากชุมชนมีความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่ดีแล้วก็จะนำไปสู่ความสำเร็จอันรวดเร็ว แต่หากว่าชุมชนยังไม่สามารถเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับอันนำไปสู่ความต้องการของชุมชนเอง แล้วก็จะไม่มีแรงผลักดันจากประชาชนในชุมชน ขาดความเข้าใจ ขาดความสนใจและขาดการเห็นถึงคุณค่า การสร้างความตระหนักถึงสังคมเยาวชน จึงเป็นจุดเริ่มที่สำคัญที่สุดอันจะก่อให้เกิดความต้องการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อเยาวชนที่สูญเสียบุคคลอุปการะของชุมชน อันนำไปสู่การมีแกนนำในการจัดตั้งซึ่งประกอบด้วยปัจจัยสำคัญคือ กลุ่มเยาวชนในพื้นที่ชุมชน เทศบาลในพื้นที่ชุมชน หน่วยงานสนับสนุน เป็นหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่

ได้แก่ หน่วยงานด้านสาธารณสุข การศึกษา และ วัด การมีส่วนร่วมของชุมชน

หลักการมีส่วนร่วมการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้พุทธจิตวิทยาการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญ ในการดำเนินงานการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้พุทธจิตวิทยา เพื่อพัฒนางานในด้านต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นได้จากการมีส่วนร่วมของบุคลากรในทุก ๆ ฝ่าย ที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษา มีการประสานงาน รับผิดชอบร่วมกัน

การมีส่วนร่วมเป็นการทำให้ทุกฝ่ายได้เข้ามาเกี่ยวข้อง ให้ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในลักษณะของกิจกรรมดำเนินชีวิตในชุมชนอย่างมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกันทุกคนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทุกฝ่ายในชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจร่วมดำเนินกิจกรรม จะทำให้ทุกคนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันด้วยกระบวนการทางสังคมของสมาชิกในชุมชนเป็นการปฏิบัติจริงและได้สรุปแบบของการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนไว้ดังนี้ (1) การมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนแบบชายขอบ เป็นการร่วมมือระหว่าง ชุมชนกับสถานศึกษาโดยมีข้อจำกัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันทั้ง 2 ฝ่าย (2) การมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนแบบเป็นบางส่วน เป็นการที่ชุมชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นตัวแทนของผู้ปกครองและชุมชน (3) การมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนแบบสมบูรณ์ โดยสถานศึกษากับชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติ ประเมินผลการปฏิบัติงาน และร่วมประโยชน์ตามกลไกทางสังคมสิทธิและอำนาจของประชาชน (อุดมสิทธิ์ จิตรวิจารณ์,2540)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจการต่าง ๆ

สนับสนุน ตัดสินใจ กำหนดการวางแผนอย่างมีระบบ กำหนดนโยบาย มีการติดตามผล และ ประเมินผลร่วมกัน นำผลการปฏิบัติไปปรับปรุง พัฒนางานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์พุทธจิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้สำหรับเยาวชนมีหลายรูปแบบที่เกี่ยวข้องกันสนองต่อความต้องการของชุมชน

ผลการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชนด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1.ความพร้อมและศักยภาพในการจัดตั้งศูนย์พุทธจิตวิทยาอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ปัญหาที่พบของความพร้อมและศักยภาพในการจัดตั้งศูนย์พุทธจิตวิทยาอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ คือ สถานที่และงบประมาณตลอดจนผู้ดูแลศูนย์และผู้ที่ให้คำปรึกษาแก่เด็กและเยาวชน เพราะที่ผ่านมาศูนย์พุทธจิตวิทยาไม่อยู่ในรูปแบบของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน แต่จะมีเพียงเจ้าอาวาสวัดที่ได้มีแนวคิดอยากให้มีศูนย์พุทธจิตวิทยาประจำวัด แต่เนื่องด้วยจำกัดใน

เรื่องของการให้คำปรึกษา การยอมรับของคนในชุมชน และความเข้าใจของวัยรุ่นที่จะมาขอคำปรึกษาด้วย

2.การออกแบบศูนย์พุทธจิตวิทยาและพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ รูปแบบการเรียนรู้ทางจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญาองค์ความรู้ ความเชื่อทางพุทธศาสนา ที่เกิดจากการสังสมประสบการณ์ ถ่ายทอดให้กับคนในชุมชน ทาให้คนในชุมชนเลื่อมใสศรัทธา เป็นคุณค่าคุณประโยชน์และสามารถนำความรู้ ความเชื่อและประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติขยายผลให้เกิดประโยชน์ และให้ความใส่ใจ ข้อมูลข่าวสารประมวลและสะสมข้อมูลข่าวสารให้เป็นระบบของศูนย์พุทธจิตวิทยา โดยอาศัยแนวคิดการจัดการความรู้ มุ่งเน้นกระบวนการในการสร้างฐานความรู้ การรวบรวมความรู้เดิมและแสวงหาความรู้ใหม่ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเผยแพร่ความรู้ และ 3) แนวคิดความตั้งใจเชิงพฤติกรรม เป็นพฤติกรรมการแสดงออกของแต่ละบุคคลที่เป็นผลจากสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ประกอบด้วย พฤติกรรมเป้าหมาย ความคาดหวังเชิงพฤติกรรม ความเชื่อ เจตคติ การเห็นคุณค่าและการวางแผนปฏิบัติอย่างมีสติ

3. การขับเคลื่อนศูนย์พุทธจิตวิทยาด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ มีกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นหลายกลุ่มเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น กลุ่มคณะกรรมการชุมชน กลุ่มคณะสงฆ์ กลุ่มจิตอาสาสมัครในชุมชน ซึ่งเมื่อคนในชุมชนตระหนักถึงเยาวชนก็ควรมีการตั้งกลุ่มศูนย์พุทธจิตวิทยาเพื่อเด็กวัยรุ่นและสตรี ที่ปฏิบัติร่วมกัน

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชนด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ประเด็นความพร้อมและการพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยามีผลต่อการบริหารจัดการ ทั้งด้านการลงทุน การดูแล และผู้ที่มาขอคำปรึกษาด้วยวัยรุ่นไม่ได้ทราบว่ามีศูนย์และไม่กล้าที่จะเดินทางมาขอคำปรึกษาโดยตรง เพราะมีสื่อเทคโนโลยีที่เข้าถึงได้ง่ายและส่วนหนึ่งก็มีกพบแพทย์จิตเวชเฉพาะทาง สอดคล้องกับงานวิจัยของทิพย์ ชันแก้ว (2559) ได้ศึกษากระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อองค์กรตามหลักพุทธจิตวิทยาของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงประเด็นปัจจัยทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยภายในองค์กร ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความ

รับผิดชอบในองค์กร และวิเคราะห์สภาพปัญหา ความรับผิดชอบต่อองค์กร

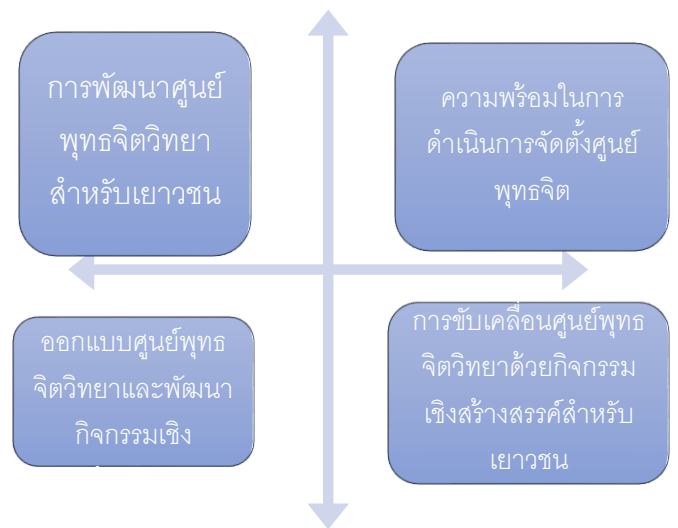
2.การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ เป็นปัจจัยขับเคลื่อนมีความยืดหยุ่นและมีความหลากหลายแต่มีเป้าหมายเดียวกัน คือคุณภาพของผู้มารับคำปรึกษา ส่งผลต่อการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ภายใต้บรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความไว้วางใจ (Trusting) มีความเคารพซึ่งกันและกัน (Respectful) และมีความสุข (Happiness) ผู้เรียนมีโอกาสคิดวิเคราะห์และลงมือแก้ปัญหาตลอดจนแสดงศักยภาพในการแก้ปัญหาของตนได้รับการพัฒนาคุณลักษณะและทักษะอย่างต่อเนื่อง เช่น ความมั่นใจในตนเอง ทักษะทางสังคม การคิดวิเคราะห์ การคิดวิจารณ์ เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของ อารี พันธมณี (2559) ได้แบ่งทฤษฎีแรงจูงใจซึ่งมีอยู่หลายทฤษฎี โดยเป็นไปในทำนองเดียวกันบางหรือแตกต่างกันอย่างมากบางอาจจำแนกได้ 3กลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มทฤษฎีที่เน้นเนื้อหาการจูงใจ (Content Theories of Motivation) เป็นกลุ่มที่พยายามอธิบายว่า อะไรเป็นเหตุที่มนุษย์สร้างและรักษาพฤติกรรมนั้นไว้ สาเหตุมาจากภายในตัวเองหรือสภาพแวดล้อม และสาเหตุที่เกิดจากภายในตัวเองของบุคคลต่าง ๆ ได้แก่ความต้องการที่จะสร้างแรงขับออกมา ทฤษฎีนี้จะอธิบายว่ามี การจัดลำดับอย่างไร จึงเรียก ทฤษฎีนี้อีกอย่างหนึ่งว่า ทฤษฎีแรงขับ (Drive Theories) ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของร่างกายมนุษย์ เป็นเหตุให้ร่างกายต้องสร้างพฤติกรรม เพื่อมุ่งสู่ประสงค์หรือเป้าหมาย โดยเฉพาะส่วนสภาพแวดล้อมที่เป็นสาเหตุแรงจูงใจภายนอกนั้น คือเป้าหมายที่บุคคลผู้นั้นจะไปให้ถึง เพื่อสนองต่อความต้องการหรือแรงขับภายในตนเอง ทฤษฎีกลุ่มนี้ยังครอบคลุม

ไปถึงความต้องการหรือแรงจูงใจระดับสูง เช่น การยอมรับ การประสบความสำเร็จสูงสุด ความก้าวหน้า การพัฒนาตนเอง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชนด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” สรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพแสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชนด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยอธิบายการค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

1. ในพื้นที่ที่ยังมีความพร้อมในการดำเนินการจัดตั้งศูนย์พุทธจิต เพียงแต่ขาดระเบียบและผู้นำในการจัดตั้งศูนย์พุทธจิตวิทยา ดังนั้นหากมีการส่งเสริมก็จะทำให้มองเห็นสภาพความพร้อมและศักยภาพในการจัดตั้งศูนย์พุทธจิตวิทยาได้

2. กระบวนการออกแบบศูนย์พุทธจิตวิทยาและพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิทำให้รู้ถึงแนวทางการออกแบบโดยการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ผู้นำ ชาวบ้านและกลุ่มเยาวชน จึงจะทำให้การดำเนินการสำเร็จลุล่วงด้วยดี

3. การขับเคลื่อนศูนย์พุทธจิตวิทยาด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ หลายองค์กรและหน่วยงานให้ความสนใจ และแนวทางที่จะช่วยกันขับเคลื่อนศูนย์พุทธจิตวิทยาให้เป็นประจำตำบลได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมคิด วางแผนตัดสินใจ (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ริชาร์ด เนลสัน โจนส์.(2552). *คู่มือให้คำปรึกษาและช่วยเหลือผู้อื่น*, แปลโดย รศ.ดร. นวลศิริ เปา โรหิต และดร.เมธินันท์ ภิญญชน, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์ พี มีเดีย.

ศรีเรื่อน แก้วกัจจวน.(2549).*จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก.(2533). *ความสุขหาได้ไม่ยาก*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

อารี พันธมณี. (2546).*จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนรู้การสอน*, กรุงเทพมหานคร: ไยไทม.

บรรณานุกรม

ทิพย์ ชันแก้ว. (2559).*กระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อองค์กรตามหลักพุทธ จิตวิทยา ของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539).*พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

